

Τα είδη των κειμένων στην ελληνική αγορά της μετάφρασης

Μαρία Σίσκου

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Abstract:

The starting point in my speculation about the kind of texts mostly translated by translators was some surveys that have been carried out in Germany, aiming at the collection of information in the field of translation of the country in question. The ultimate target was to use this information as a basis for the reorganisation of translation studies and their adaptation to the needs of the market, so that the training of future translators and interpreters would improve.

These surveys have raised some questions concerning the field of the Greek market of translation, such as: what kind of texts are translated, which languages are in great demand, or what is the profile of Greek translators? In order to provide an answer for them, I carried out a survey in the translation offices of Thessaloniki and Serres, during the months of June and July 2005.

Apart from compiling information on the translation market, this survey aims at bringing up for discussion the point of the status of translation in Greece, serving at the same time as a stimulus for an evaluation of the translation services and the translation studies in Greece and after all establishing the connection between translation studies and the market needs.

Keywords: survey, kinds of texts, languages, connection of studies and the market needs

1. Αφετηρία προβληματισμού

Αφετηρία του προβληματισμού μου πάνω στα είδη των κειμένων αποτέλεσαν δύο έρευνες. Αρχικά οι έρευνες του καθηγητή Γλωσσολογίας και Μεταφρασεολογίας στο Πανεπιστήμιο της Λειψίας Peter Schmitt.¹ Πρόκειται για έρευνες που πραγματοποιήθηκαν σε όλη τη Γερμανία, με σκοπό να καταγράψουν το φάσμα της μεταφραστικής δραστηριότητας.^{2,3} Πιο συγκεκριμένα, ο στόχος των ερευνών του Schmitt ήταν να απαντηθούν μεταξύ άλλων και τα εξής ερωτήματα:

- Ποιο είναι το προφίλ των μεταφραστών (ποιοι μεταφράζουν, σπουδές, κατάρτιση, εξειδίκευση, εμπειρία)
- Ποιες είναι οι γλώσσες με τη μεγαλύτερη ζήτηση στην αγορά της μετάφρασης;
- Ποια είδη κειμένων μεταφράζονται και ποια είναι η συχνότητα εμφάνισής τους;
- Πού υπάρχει μεταφραστική δραστηριότητα (μεταφραστικά γραφεία, δημόσιος τομέας, μεταφραστικά τμήματα εταιρειών;)

Απώτερος στόχος ήταν όλα αυτά τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν να χρησιμοποιηθούν ως βάση για την προσαρμογή των μεταφραστικών σπουδών στις ανάγκες της αγοράς, έτσι ώστε να βελτιωθεί η εκπαίδευση των μελλοντικών μεταφραστών και διερμηνέων.

Η δεύτερη έρευνα που αποτέλεσε πηγή προβληματισμού πραγματοποιήθηκε το 1997 από το ΔΠΜΣ «Μετάφραση- Μεταφρασεολογία» του Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.⁴ Τον πληθυσμό της έρευνας αποτέλεσαν εδώ οι εκδοτικοί οίκοι, επομένως συνελλέγησαν πληροφορίες για αυτό το κομμάτι της μετάφρασης.

¹ www.paschmitt.de

² Βλ. Schmitt, P. A. (1990a). *Die Berufspraxis der Übersetzer. Eine Umfrageanalyse*. Berichtssonderheft des Bundesverbandes der Dolmetscher und Übersetzer. Bonn: BDÜ

³ Βλ. Schmitt, P. A. (1990b). *Was übersetzen Übersetzer? - Eine Umfrage*. Περιοδικό Lebende Sprachen 3, σελ. 97-106

⁴ www.translation.uoa.gr

2. Υπόθεση εργασίας

Με αφορμή τις έρευνες που αναφέρθηκαν δημιουργήθηκαν κάποια ερωτήματα σχετικά με το τοπίο της ελληνικής αγοράς της μετάφρασης:

- Τι είδους κείμενα μεταφράζονται στην ελληνική αγορά;
- Από και προς ποιες γλώσσες μεταφράζονται τα κείμενα;
- Είναι η εκπαίδευση των μεταφραστών προσαρμοσμένη στις απαιτήσεις της αγοράς;

Αυτά τα ερωτήματα οδήγησαν στην εξής υπόθεση εργασίας:

Στην Ελλάδα υπάρχει μεταφραστική δραστηριότητα σε πολλές γλώσσες και σε πολλά είδη κειμένων, γεγονός που απαιτεί μια σοβαρή αντιμετώπιση της σύνδεσης της θεωρίας με την πράξη και παράλληλα των προσφερόμενων μεταφραστικών σπουδών με την αγορά εργασίας.

3. Έρευνα με ερωτηματολόγιο

3.1 Επιμέρους στόχοι της έρευνας

Για τη διερεύνηση αυτής της υπόθεσης πραγματοποιήθηκε μία έρευνα με τους ακόλουθους στόχους:

- Καταγραφή των ειδών κειμένων που μεταφράζονται από τους μεταφραστές και καταγραφή της συχνότητας εμφάνισής τους
- Καταγραφή των γλωσσών που εμφανίζονται στην ελληνική αγορά της μετάφρασης
- Έρευνα του βαθμού σχέσης θεωρητικών τυπολογιών κειμένων με τα κείμενα που μεταφράζονται στην ελληνική αγορά

3.2 Διεξαγωγή της έρευνας

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στη Θεσσαλονίκη και στις Σέρρες στο διάστημα 2 Ιουνίου- 20 Ιουλίου 2005. Ο πληθυσμός της έρευνας ήταν τα μεταφραστικά γραφεία. Με τυχαία απλή δειγματοληψία έγινε η επιλογή 28 γραφείων από τα 54 μεταφραστικά γραφεία που κατεγράφησαν στη Θεσσαλονίκη. Στις Σέρρες η έρευνα έγινε επί πληθυσμού, καθώς υπήρχαν μόνο 3 γραφεία.

Το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε βασίστηκε στην τυπολογία κειμένων που χρησιμοποίησε ο καθηγητής Schmitt. Οι ερωτήσεις που ετέθησαν αφορούσαν:

- Την εμπειρία και την εξειδίκευση των μεταφραστών
- Τα είδη των κειμένων που μεταφράζονται (ευθεία και αντίστροφη μετάφραση)
- Τις γλώσσες εργασίας των μεταφραστικών γραφείων (ευθεία και αντίστροφη μετάφραση)

4. Αποτελέσματα της έρευνας

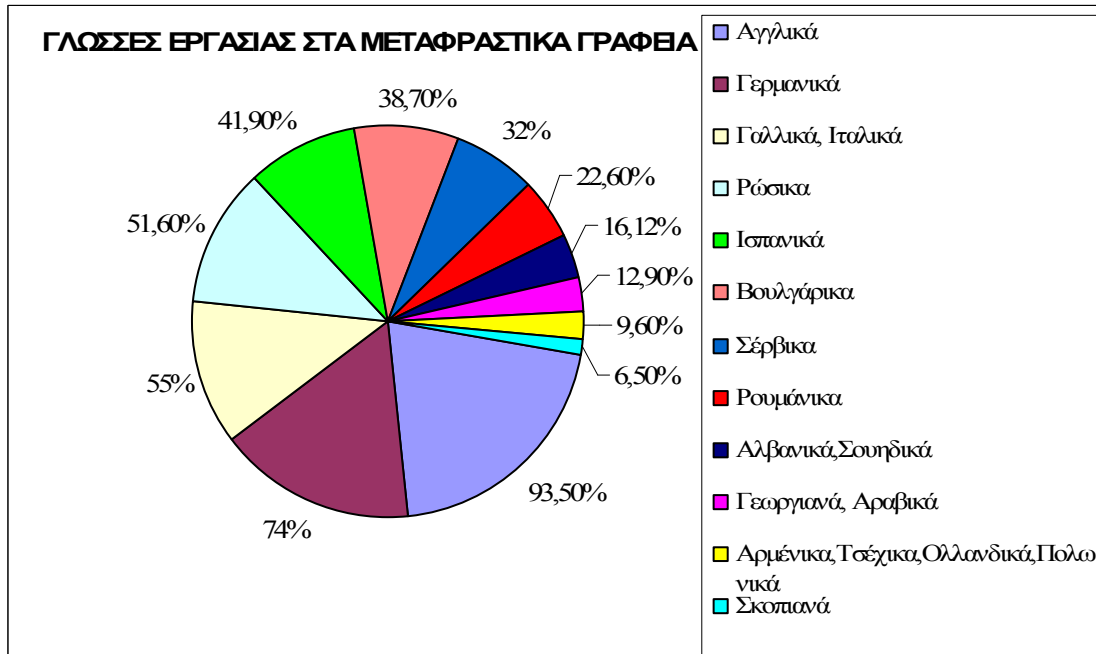
Εξαιτίας της έλλειψης χρόνου θα παρουσιαστούν μόνο τα συγκεντρωτικά αποτελέσματα, στο σύνολο των 31 μεταφραστικών γραφείων και συγκεκριμένα, μόνο τα στοιχεία που αφορούν την ευθεία μετάφραση. Ούτως ή άλλως οι αποκλίσεις μεταξύ των αποτελεσμάτων της ευθείας και της αντίστροφης μετάφρασης ήταν πολύ μικρές.

4.1 Γλώσσες εργασίας των μεταφραστικών γραφείων

Σχετικά με τις γλώσσες εργασίας των μεταφραστικών γραφείων όπως φαίνεται στο γράφημα 1 οι περισσότερες μεταφραστικές εντολές που δέχονται τα μεταφραστικά γραφεία αφορούν την αγγλική γλώσσα. Ακολουθούν τα γερμανικά, τα γαλλικά, τα ιταλικά. Με μικρότερο ποσοστό εμφανίζονται γλώσσες όπως τα ρώσικα, τα ισπανικά και τα βουλγάρικα. Επίσης, δεν αποτυπώνονται στο γράφημα, αλλά στη μεταφραστική

αγορά εμφανίζονται με πολύ μικρή συχνότητα και τα ουκρανικά, τα φλαμανδικά, τα τούρκικα και τα κινέζικα.

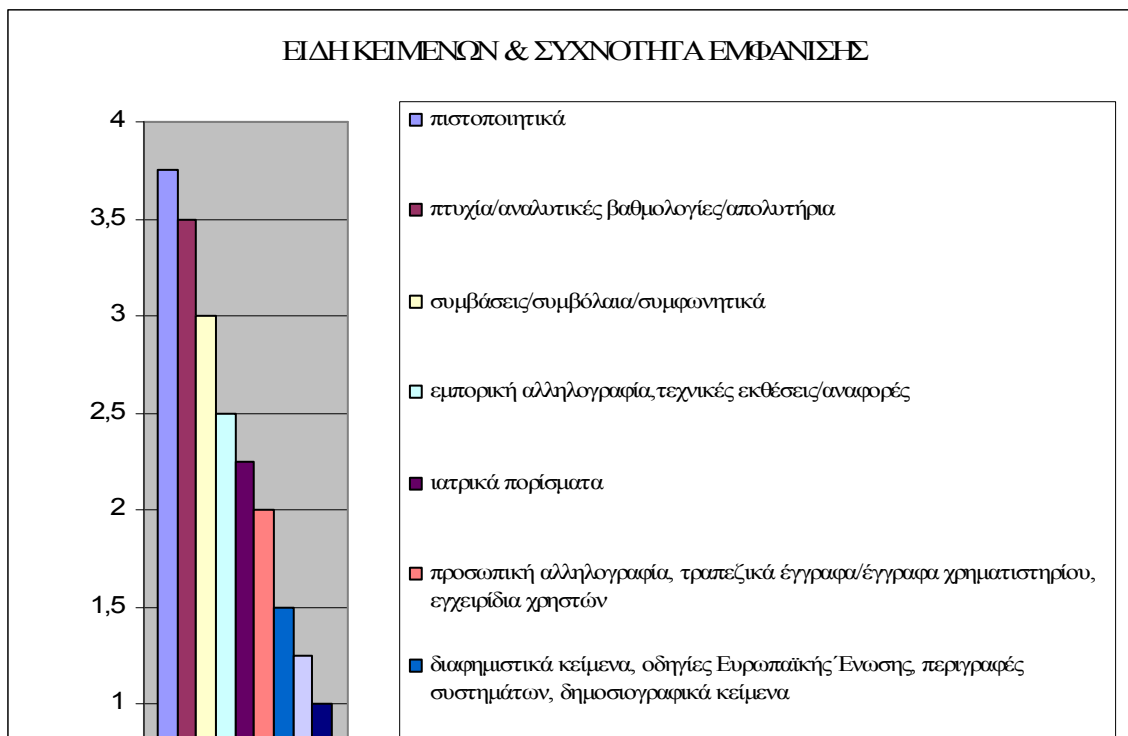
Γράφημα 1

4.2 Είδη κειμένων και συχνότητα εμφάνισης

Στη συνέχεια βλέπουμε τα είδη κειμένων που εμφανίζονται στα μεταφραστικά γραφεία και τη συχνότητα εμφάνισής τους. Για να προσδιοριστεί η συχνότητα χρησιμοποιήθηκε μια τετραβάθμια κλίμακα με τις διαβαθμίσεις «σχεδόν συνέχεια, πολύ συχνά, συχνά, σχεδόν ποτέ». Όπως βλέπουμε στο γράφημα 2 στα μεταφραστικά γραφεία των Σερρών και της Θεσσαλονίκης εμφανίζονται πολλά και διαφορετικά είδη κειμένων. Κείμενα όπως τα πιστοποιητικά, τα πτυχία, οι αναλυτικές βαθμολογίες, τα απολυτήρια, οι συμβάσεις, τα συμβόλαια αποτελούν, όπως φαίνεται, αναπόσπαστο μέρος της καθημερινότητας των μεταφραστών.

Γράφημα 2

4.3 Θεωρητικές τυπολογίες κειμένων και μεταφραστική πρακτική

Κατά καιρούς έχουν καταρτιστεί διάφορες τυπολογίες κειμένων. Ενδεικτικά μπορούμε να αναφέρουμε την τυπολογία του Werlich,⁵ το μοντέλο της Reiss,⁶ την τυπολογία των Beaugrande-Dressler,⁷ τη τυπολογία της M.S. Hornby.⁸ Αυτές οι τυπολογίες εξετάζουν στο μεγαλύτερο μέρος τους τις συνθήκες κειμενικότητας των κειμένων και όχι το κείμενο σαν μήνυμα που μεταφέρεται σε άλλη γλώσσα μέσα από τη μεταφραστική διαδικασία. Τίθεται λοιπόν το ερώτημα, κατά πόσο οι συγκεκριμένες τυπολογίες ενδείκνυνται για την εκπαίδευση των μεταφραστών και κατά πόσο ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις με τις οποίες έρχονται καθημερινά αντιμέτωποι οι μεταφραστές. Από τις απαντήσεις ωστόσο που έδωσαν οι μεταφραστές που συμμετείχαν στην έρευνα, φαίνεται ότι οι τυπολογίες αυτές δεν έχουν θέση στην καθημερινότητα των μεταφραστών, καθώς οι ίδιοι, για να προσδιορίσουν τα είδη κειμένων τα οποία μεταφράζουν βασίζονται είτε στο περιεχόμενο των κειμένων ('αθλητικά, ιστορικά, νομικά), είτε στη χρήση για την οποία προσδιορίζονται ('άδειες οδήγησης, πιστοποιητικά, συμβόλαια, διαζύγια...').

5. Συμπεράσματα- προτάσεις

Το πεδίο της μεταφραστικής δραστηριότητας στην Ελλάδα είναι πολύ εκτενές και αυτή η έρευνα «φώτισε» μόνο ένα πολύ μικρό μέρος του. Τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν επαλήθευσαν τις αρχικές μας υποθέσεις. Πράγματι, στην ελληνική αγορά της μετάφρασης, σε ότι αφορά τουλάχιστον τις εντολές που δίνονται στα μεταφραστικά γραφεία, υπάρχουν μεταφραστικές ανάγκες σε πολλά είδη κειμένων και σε πολλές ξένες γλώσσες. Ωστόσο τίθενται κάποια ερωτήματα:

α) Από ποιους καλύπτονται αυτές οι ανάγκες; Ποιοι εργάζονται ως μεταφραστές; Είναι αυτά τα άτομα κατάλληλα εκπαιδευμένα για να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της μετάφρασης ή πρόκειται για άτομα που ασκούν το επάγγελμα του μεταφραστή απλά και μόνο επειδή γνωρίζουν μια ξένη γλώσσα;

β) Πού ασκείται μεταφραστική δραστηριότητα; Ποιες είναι οι μεταφραστικές ανάγκες στον ελλαδικό χώρο;

γ) Λαμβάνουν τα πανεπιστημιακά ιδρύματα υπόψη τους τις ανάγκες της αγοράς ή έχουν διαμορφώσει τα προγράμματα σπουδών τους ανεξάρτητα από αυτές;

Η έρευνα που πραγματοποιήθηκε αποτέλεσε μια πρώτη απόπειρα καταγραφής των αναγκών στην ελληνική αγορά της μετάφρασης. Για να απαντηθούν όμως τα παραπάνω ερωτήματα χρειάζεται μία ευρεία έρευνα, σε πανελλαδικό επίπεδο. Μία έρευνα που θα καταγράψει τις μεταφραστικές ανάγκες, θα αποτιμήσει τις μεταφραστικές υπηρεσίες, θα βάλει στο μικροσκόπιο τις προσφερόμενες μεταφραστικές σπουδές και θα αναδείξει τα προβλήματα της μετάφρασης στην Ελλάδα. Μόνο έτσι θα γίνει δυνατή η σύνδεση

⁵ Βλ. Werlich, E. (1976). *A Text Grammar of English*. Heidelberg: Quelle & Meyer

⁶ Βλ. Reiss, K. (1976). *Texttyp und Übersetzungsmethode. Der operative Text*. Heidelberg: Julius Groos Verlag

⁷ Βλ. Beaugrande R.A. & Dressler, W.U. (1981). *Einführung in die Textlinguistik*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag

⁸ Βλ. Snell-Hornby, M. (1988). *Translation studies. An integrated approach*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company

των μεταφραστικών σπουδών με την πραγματικότητα και επομένως και η βελτίωση της ποιότητας των μεταφραστικών υπηρεσιών

6. Βιβλιογραφικές αναφορές

- Beaugrande R.A. & Dressler, W.U. (1981). *Einführung in die Textlinguistik*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag
- Reiss, K. (1976). *Texttyp und Übersetzungsmethode. Der operative Text*. Heidelberg: Julius Groos Verlag
- Schmitt, P. A. (1990a). *Die Berufspraxis der Übersetzer. Eine Umfrageanalyse*. Berichtssonderheft des Bundesverbandes der Dolmetscher und Übersetzer. Bonn: BDÜ
- Schmitt, P. A. (1990b). „*Was übersetzen Übersetzer? ‘ ‘ - Eine Umfrage* . Περιοδικό Lebende Sprachen 3
- Snell- Hornby, M. (1988). *Translation studies. An integrated approach*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company
- Werlich, E. (1976). *A Text Grammar of English*. Heidelberg: Quelle& Meyer

www.paschmitt.de

www.translation.uoa.gr